

Miejscowość **Skibno** - dyskusja dotychczas przedstawionych etymologii.

Wstęp

Historia, przedstawionych w tej i innych pracach, etymologii nazwy miejscowości **Skibno**, odzwierciedla trudności związane z ustaleniem takich kryteriów poprawności etymologii, które uwzględniają wszystkie jej aspekty.

Zasadnicze fakty

Rospond (1948 r.) - Skorowidz ... - podaje (str. 169):

„**Skibno - Schübben**” bez etymologicznych rozważań.

Homa (1976) - *Ze studiów nad toponimią Pomorza środkowego* - podaje w „Słowniku” (str. 182): „**Skibno** kosz.”, dalej (str. 181): „**Skibienko** kosz.” i (str. 182): „**Skibin** słup.” Nie ma etymologicznych rozważań odnośnie nazwy **Skibno**.

Uwaga !

Rzetelska- Feleszko, E., Duma, J., *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą* (Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1977)

Ta praca nie wzięta pod uwagę, ponieważ *późniejsza praca* tych samych autorów - *Dawne słowiańskie nazwy miejscowe Pomorza środkowego - zawiera tę samą informację*.

Rzetelska- Feleszko, Duma (1985 r.) - Etymologia nazwy **Skibno**, którą omawia się w pracy - *Dawne słowiańskie nazwy miejscowe Pomorza środkowego* - komentuje się (str. 278) w ten sposób: „ - Rekonstrukcja ***Skibno** budzi wątpliwości, podobnie ***Ševъno**, jak u Borka 241.”

Belcherowska (1995 r.) - Komentarz w - *Toponimia byłych powiatów Kołobrzeskiego i Koszalińskiego* - brzmi następująco (str. 66): „ - Etym.: n. niejasna. Współcześnie adideacja od ap. *skiba*. Według Borka 1978, 241 to: ***Ševъno**. Według DSNM 278 zarówno **Skibno**, jak i **Ševъno** nie są właściwymi rekonstrukcjami. Lorentz H. 107 odczytuje właśnie: ***Skibno**.”

Iwicki (1993) w - *Toponimia byłego powiatu Słupskiego* - podaje (s. 100) następujące komentarze: „**Skibin** MTP, SM 1034, R 292, Ar I 687, też **Skibno** PRN, niem. *Franzhagen* zob., przys. i PGR 1,7 km na pd.-wsch. od Borownik, chrzest. - N. dwuzn. z form. *-in* lub *-no*:

1) pseudotop. od ap- *skiba* ‘kawałek, porcja czego

też część oboranego pola’ SJP VIII 275, 276,

2) albo dzierż. od n. o. *Skiba*.

Rzet D 279 traktuje n. jako niejasną.”

Nowicki (2005-2006) w - *Koszalin i okolice* - przedstawia historię w następujący sposób (str. 147):

„**SKIBNO** [*Schüben*]

Wieś na Równinie Sławieńskiej, największe sołectwo w gminie Sianów (ponad 800 mieszkańców),

Stara osada, wymieniona po raz pierwszy w 1275 r. jako Schiben oraz Sciben.

W średniowieczu klasztor cystersów z Bukowa posiadał tutaj 5 łanów pól uprawnych.

Do 1704 roku wieś wraz z majątkiem wchodziła w skład dóbr rodu von Heydebrecków, później często przechodziła z rąk do rąk.”

Zadanie

Zadanie językowe zawiera się z grubsza w ustaleniu w *aktualnym okresie*

- 1) *grup narodowych*, zamieszkujących *danych terenów*, i *ich języków*;
- 2) *graficznego przedstawienia nazwy/nazw* z możliwymi wariantami;
- 3) *morfologii przedstawionych graficznych figur*;
- 4) *okresu powstawania nazwy*;
- 5) *pochożenia językowego nazwy/nazw* z możliwymi wariantami;
- 6) *brzmienia*, czyli *fonetycznej budowy nazwy* w aktualnym okresie;
- 7) *znaczenia danej nazwy* w aktualnym okresie;
- 8) *właściwości referentu* (referent \approx zjawisko, do którego nawiązuje danne słowo - „rzecz” w najszerszym sensie tego słowa; „działalność”; „wyniki” działalności)
- coś, co było charakterystyczne dla miejscowości w aktualnym okresie.

1) *Grupy narodowe, zamieszkujące dane tereny, i ich języki*

Z historii i archeologii wiemy, że tereny wokół teraźniejszego *Skibna* zamieszkiwały przez pewne okresy plemiona germańskie.

W najstarszym tu aktualnym okresie - pierwsze wieki naszej ery - były tu wschodniogermańskie plemiona, z których najbardziej znane są Goci.

Od około V. wieku pojawili się Słowianie.

Od VI.-VII. wieku zaczynają przybywać Skandynawowie (głównie z teraźniejszej Danii i południowej Szwecji). O znaczeniu duńczyków na Pomorzu w tym okresie świadczą fakty wymienione przez Skroka (s. 242): „Ropoczyna się wówczas okres usamodzielniania Pomorza Zachodniego od Polski, wkrótce też nieuzyskawszy pomocy z Polski, w 1185 roku Bogusław składa hołd królowi Danii i aż do 1227 pozostaje jego lennikiem.” To jest mniej więcej ten sam okres, kiedy pojawiają się pierwsze wzmianki tej wsi, która dziś nazywa się Skibno.

Ostatni przybyli Niemcy - XII - XIII w.

To znaczy, że możemy wychodzić z założenia, że mogły tu pojawić się, w pierwszej kolejności język duński, a następnie niemiecki, ponieważ najstarsze wzmianki (niżej) prawdopodobnie pochodzą z 13. wieku.

Należy przy tym pamiętać, że aktualne materiały lingwistyczne, musiały niezależnie od pochodzenia, w różnych oficjalnych dokumentach być dostosowane do *laciny*, i w *słowiańskich* gwarach, o ile formy te zupełnie nie zniknęły, rozwijać się i zmieniać się według swoich, wewnętrznych zasad.

2) *Graficzne przedstawienia nazwy/nazw z możliwymi wariantami*

Istnieją następujące graficzne „figury”

Rzetelska-Feleszko, Duma (str. 278):

1275 *Schiben*

1275 *Sc iben*

1303 in *Schebene*

1308 *Sc iben*

1780 *Schübben* Schm.

Belchnerowska (str. 66, 67):

1275 *Schiben*

1275 *Sc iben*

1303 in *Schebene*

1308 *Sc iben*

1618 *Schübben* Lubin

1780 Schmettau.

Widzimy, że **Belchnerowska** podaje te same figury, co **Rzetelska-Feleszko, Duma** przed nią.

- 3) *Morfologia przedstawionych graficznych figur:* a) Rdzeń;
b) Sufiksy.

Z tych figur można oddzielić wspólny dla nich rdzeń, który odpowiada tej samej figurze *skib-* we współczesnym słowie *skib-a*.

3a) *Rdzeń*

To znaczy, że istnieją następujące warianty, włącznie ze *skib-* w formie „*skib-a*”:

<i>Schib -</i>	1275
<i>Sc ib -</i>	1275, 1308
<i>Scheb -</i>	1303
<i>Schübb-</i>	1618, 1780

Rospond podaje tylko *Skibno - Schübben*, to jest, ze starych tylko *Schübben*, ponieważ *Skibno* nie ma w źródłach.

Homa podaje tylko *Skibno, Skibienko* i *Skibin*, z których żadnego wariantu nie spotyka się w źródłach.

Iwicki podaje tylko *Skibin* i *Skibno*, z których, jak wyżej podkreślono, żadnego wariantu nie ma w źródłach.

Nowicki podaje **SKIBNO** [*Schüben* (przez jedno *b* !)].

To jest - podaje te same figury jak Rospond, z tą różnicą, że *Schübben* pisze się u Nowickiego, przez jedno *b*.

- 3b) *Sufiksy* (str. 196, pod rubriką: „VI. NAZWY Z SUFIKSEM * -bn-”)

Co do sufiksów mamy następujące: *-e, -en, -ene*.

Sufiksów *-no, -enko, -in,*
nie ma w źródłach.

4) *Okres powstawania nazwy (z wariantami)*

4a) *Rdzeń*

Jak widzimy, warianty - *Sc ib -* 1275, 1308;

Schib - 1275;

Scheb - 1303

- należą do najstarszej warstwy.

Wariant -

Schübb- 1618, 1780

- jest ciekawy z innego powodu, niż

połączenie z nazwą miejscowości, p. niżej.

Patrząc na przykłady, widzimy, że tylko *Sc ib-* i *Schib-* mogą spełniać wymogi poprawnej etymologii.

! *Schib -* > < *Scheb-* może być przykład często spotykanego w germanistyce wahania *-i- / -e-*.

Istnieje jednak także *ie. rdzeń skep-* (Pokorny), o którym więcej niżej.

Z tym komentarzem zostawimy wariant *Scheb-*.

- 4b) *Sufiksy* (dyskusja - p. niżej)

5) *Pochodzenie językowe nazwy/nazw z możliwymi wariantami*

5a) *Rdzeń*

Z językoznawstwa porównawczego wiemy, że z tych dwóch tu aktualnych form:

Sc ib-, *Schib-*, w tym okresie widocznie współistniejące, wariant *Sc ib-* przedstawia formę starszą, a *Schib-* formę najbardziej zbliżoną do współczesnej formy w języku niemieckim. *Sc ib-* wymawiało się:

	<i>Sc ib-</i>	wymawiało się:	[s k ī b -];
	<i>Schib-</i>		[š ī b -];
pisownia współczesna	<i>Scheib-</i>	wymowa	[š aj b -].
Widzimy, że <i>appellatyw</i>	<i>sk i b</i>	- nawiązuje najbliższej do starszej formy	[s k ī b -].
To znaczy, że musimy wychodzić z odpowiednika	<i>i</i>		[s k ī b -] w <i>Scib-en</i>
	<i>sk i b</i>		[s k ī b -] w <i>sk ib-a</i> .

Uwaga:

Tu należy wstępnie powiedzieć, że słowa, które zaczynają się na *sk* - przed przednią samogłoską: - *e*, - *i*, (jak *skiba* wyżej) można normalnie w słowiańskich językach „podejrzewać” o obce pochodzenie, ponieważ przez palatalizację zamienia się na *šč* - ;

Przykład (Pokorny, s. 932): **ie.** rdzeń *skǣp-*
 russ. *ščepá* ‚Holzspan‘;
ščepát, ščepít, spalten‘.

5b) Sufiksy

Najpierw zobaczymy, co mają do powiedzenia **Rzetelska-Feleszko, Duma** (str. 206): „Podstawami nazw miejscowych z *- *bn-* na Pomorzu Środkowym są rzeczowniki, np. **lazь, *lqka*.

Niekiedy dokładna rekonstrukcja podstawy jest niemożliwa, znany jest jedynie rdzeń nazwy, jak np. **slav-* w **Slavьno*, **svir-* w **Svirьn-*, **vid-* w **Vidьno*.

W jednej z nazw podstawa jest złożeniem: **osьm(o)zqьbь*.”

Następnie będziemy rozpatrywali sufiksy naszych wyżej wymienionych nazw miejscowych: *Sc ib-e-n*,

Schib-e,

in *Scheb-e-n-e* 1303.

Dodajmy tu - *Skib-n-o* - *Schübb-e-n* - według Rosponda

i *Skib-in stup* - według Homy;

appellatyw sk i b - a - według słowników ogólnych i etymologicznych.

Możemy skonstatować, że formy *Skib -n-o* po prostu **nie ma w źródłach (podkreślono wyżej).**

To jest forma *skonstruowana*.

Skonstruowana według wzoru *Bland -n-o* 1254,

gdzie sufiks *-n-(o)*

ze starego **-bn-* jest oryginalny.

Formy *Skib-i-n* - też **nie ma w źródłach (podkreślono wyżej).**

To też jest forma *skonstruowana*, ale tu według wzoru, często spotykanego w języku rosyjskim, n. p. *puszk-a* (forma - mianownik, z sufiksem -**a**)

zamiana sufiksu **-a**

na sufiks **-i-n** (forma - mianownik, liczba pojedyncza, rodzaj męski),

co daje przymiotnik dzierżawczy,

n. p. nazwisko *Puszk-i-n*, gdzie podrozumiewa się słowo *syn*,

co w tym wypadku oznacza: *syn* Puszk-i (imę).

Rzetelska-Feleszko, Duma - *Dawne słowiańskie nazwy miejscowe Pomorza środkowego*

- tak komentują problem sufiksów (str. 196-197, pod rubriką:

„VI. NAZWY Z SUFIKSEM *-bn-“): „Wiele uwagi poświęca H. Borek niemieckim substytucjom morfologicznym formantu *-bn-. Analiza ich służy wyodrębnieniu nazw z pierwotnym *-bn- na tych terenach, gdzie pierwotne nazwy słowiańskie uległy germanizacji. W wyniku przeprowadzonych dociekań dochodzi autor do wniosku, iż

nazwy z *-bn- dosyć dobrze wyodrębniają się w zapisach średniowiecznych wśród innych

nazw z sufiksalem -n- (-inъ, -ina, -ino, -jane).

Nazwy z *-bn- zapisywane są

z końcowym -en, -ne, -ene, -ena, -eno, -na, -no.

Materiał nazewniczy z Pomorza Środkowego potwierdza wspomniane wnioski, gdy chodzi o sposoby zapisywania słowiańskich

nazw z *-bn- w dokumentach niemieckich.

Za nazwy z *-bn- uznajemy bowiem:

1. nazwy z końcowym -no: *Blandno* 1254, *Zwyrnsno* 1374, *Kopriwno* 1436 itp.
2. nazwy z końcowym -na: *Brodna* 1252, *Dambna* 1335, *Wolnitzna* 1276 itp.
3. nazwy z końcowym -en: *Briesen* 1804, *Damen* 1407, *Jamen* 1300, *Carwen* 1244 itp. (ten rodzaj zapisów jest najliczniejszy).
4. nazwy z końcowym -ne: *Damne* 1320, *Melne* 1226 itp.
5. nazwy z końcowym -ene: *Jamene* 1278, *Lassene* 1565, *Lippene* 1317,
6. nazwy z końcowym -eno: *Lippeno* 1274 i in.

Zdarza się, że ta sama nazwa zapisywana jest na kilka sposobów, por. *Lippeno* 1274, *Lippene* 1317, *Liepen* 1756.

Niekiedy pojawia się pomieszanie form z -en oraz -in, np. *Lentzen* 1628 || *Lenzin* 1269.

Występująca w zniemczonych nazwach końcówka -en mogła jednak być zarówno substytucją słowiańskiego suffiksu *-bn-,

jak i formą liczby mnogiej, cechującą nazwy rodowe, po. np. n. wsi *Klucken* - słowiń. *Klāki*.

Dla odróżnienia od siebie tych dwu rodzajów nazw stosowano następującą zasadę:

nazwę o apelatywnych podstawach topograficznych zakończone na -en

uznane zostały za nazwę z suf.

*-bn-,

zaś nazwy, których podstawami są nazwy osobowe - za nazwy rodowe,

np. *Klieschen* od n. os. *Klisz*,

Kolischen od n. os. *Kolisz*,

Schmollken od n. os. *Smolek*

i in., por. rozdz. V.”

Dalej,

Rzetelska-Feleszko, Duma piszą (str. 207):

„Większość pomorskich nazw z *-bn- występuje w zapisach źródłowych z końcowym -en, -ne, -ene, co uniemożliwia odtworzenie końcówek rodzaju i liczby gramatycznej.

Tylko w 11 nazwach znajdujemy potwierdzenie form neutrum singularis z końcówką -o.

Są to: *Blandno* 1254, *Dqmno* słowiń., *Zwyrnsno* 1374, *Kopriwno* 1436, *Lippeno* 1274 i

Lāpno słowiń., *Slauno* 1223, *Starzno* 1564, *Stoweno* 1333, *Vjišno* słowiń., *Vátovno* słowiń.

Kilkakrotnie (6 razy) pojawiają się w zapiskach także formy z końcówką femininum

singularis -a: *Brodna* 1252, *Dambna* 1335, *Gardna* 1282, *Volnosna*, *Wolnitzna* 1276,

Zlauena 1248, *Strewelna* 1780, w tym dwukrotnie obok -o. Na podstawie wymienionych

zapisów historycznych i form słowińskich sądzić można, że pozostałe nazwy z *-bn- były w większości formami neutrum singularis; tak też rekonstruuje je H. Borek.”

Wyżej (str. 197) **Rzetelska-Feleszko, Duma** podkreślono:

„Zdarza się, że ta sama nazwa zapisywana jest na kilka sposobów, por. *Lippeno* 1274, *Lippene* 1317, *Liepen* 1756.”

Uwaga: Por. w naszym wypadku - *Schib-e* > < *Sc ib-e-n* > < *Scheb-e-n-e*.

Dalej (str. 197) :

„Niekiedy pojawia się pomieszanie form z *-en* oraz *-in*, np. *Lentzen* 1628 || *Lenzin* 1269.”

Uwaga: Por. w naszym wypadku - *Sc ib-e-n* > < (*Sk ib-in* /forma, zrekonstruowana/).

Z powyższych cytatów wynika:

„1. nazwy z końcowym *-no*: *Blandno* 1254, *Zwyrсно* 1374, *Kopriwno* 1436 itp.”

Tego typu, t. j. *Skib-n-o* nie ma w źródłach, t. j. **skonstruowana** według tego wzoru.

[„2. nazwy z końcowym *-na*: *Brodna* 1252, *Dambna* 1335, *Wolnitzna* 1276 itp.”

W naszym wypadku **nieistotne.**]

„3. nazwy z końcowym *-en*: *Briesen* 1804, *Damen* 1407, *Jamen* 1300, *Carwen* 1244 itp. (ten rodzaj zapisów jest najliczniejszy).”

Do tego typu dochodzą w naszym wypadku: *Sc ib-e-n* i *Schübb-e-n*.

[“4. nazwy z końcowym *-ne*: *Damne* 1320, *Melne* 1226 itp.”

W naszym wypadku **nieistotne.**]

„5. nazwy z końcowym *-ene*: *Jamene* 1278, *Lassene* 1565, *Lippene* 1317,”

Do tego typu dochodzą w naszym wypadku: *Scheb-e-n-e*.

W tym wypadku jest trudność. Podaje się: in *Scheb-e-n-e*, co może świadczyć o hybrydowej formie - „*Scheb-e-n*” w połączeniu z łacińską prep. **in** które kieruje formą ! *ablatus*, wyrażonej końcówką *-e*, t. j. „in *Scheb-e-n-e*”. !

[„6. nazwy z końcowym *-eno*: *Lippeno* 1274 i in.”

W naszym wypadku **nieistotne.**]

Wróćmy teraz do podanego wyżej (str. 197) przykładu

Rzetelskiej-Feleszki, Dumy:

„Występująca w niemczonych nazwach mogła jednak być zarówno substytucją słowiańskiego jak i”

(str. 196-197)

„Nazwy z z końcowym **-bn-* zapisywane są *-en, -ne, -ene, -ena, -eno, -na, -no.*”

końcówka *-en*
suffiksu **-bn-*,

Uwaga

Wyżej wymieniono sufiksy *-en, -ne, -ene, -ena, -eno, -na, -no*.

Cytat wyżej:

„... końcówka *-en* mogła jednak być zarówno substytucją słowiańskiego suffiksu **-bn-*, ... ,”

To twierdzenie jest poprawne.

Jednak jest to prawda *tylko* w odniesieniu do wariantu z sufiksem

-en < **-bn-*, gdzie **-b-* (fonetycznie *[ǃ]*) w sufiksie **-bn-* występuje w tak zwanej *mocnej pozycji*. W *mocnej pozycji* **-b-* się później wokalizuje, czyli zostaje zamieniony w wyniku zmian ogólnojęzykowych na samogłoskę *[ě]*, z palatalizacją poprzedniej spółgłoski, co w końcu daje sufiks *-en*.

W sufiksach *-no, -na*, pierwotnie **-bn-o, *-bn-a*,

**-b-* (fonetycznie *[ǃ]*) występuje w tak zwanej *slabej pozycji* i pada, t. j. znika, z palatalizacją poprzedniej spółgłoski, co w końcu daje sufiksy *-no, -na*.

Przykład: *Brzeź-n-o*, por. *brzoź-a* (palatalizacja: \underline{z} (*brzoź-a*) \rightarrow $\underline{ź}$ (*Brzeź-n-o*)).

W sufiksie *-ne* ewentualne *- *b-* tak samo znajdowałoby się w *slabej pozycji*, jak poprzednie sufiksy - *- *b-n-o*, *- *b-n-a*. Tu jednak od razu widać, że to nie może być słowiański sufiks, ponieważ te kategorie nazw, które tu rozpatrujemy, *nie* może kończyć się na *-e*.

W sufiksie *-ene* ewentualne *- *b-* tak samo znajdowałoby się w *slabej pozycji*, jak w poprzednim przypadku w sufiksie *-ne*, co znaczy, że *-e-* w *-e-ne* nie może pochodzić z wokalizacji *- *b-* w *-e-*.

To znaczy, że nie może być słowiański sufiks (wokalizacja tylko w *mocnej pozycji*).

Oprócz tego mamy dodatkowo końcówki *-e*, jak w poprzednim przypadku w sufiksie *-ne*, z podkreślonymi tam wnioskami.

W sufiksach *-ena*, *-eno*, ewentualne *- *b-*, tak samo znajdowałoby się w *slabej pozycji*, jak sufiksy - *- *b-n-o*, *- *b-n-a*. To znaczy, że *-e-* w *-e-na*, *-e-no* nie może pochodzić z wokalizacji *- *b-* w *-e-* (wokalizacja tylko w *mocnej pozycji*).

Uwaga

Najpierw możemy tylko konstatować, że tu są wahania form i dążenia - w wielu przypadkach - do germanizacji wszystkich form językowych, niezależnie od pochodzenia; i korzystając ze wszystkich możliwych sposobów aż do różnych typów tak zwanych „etymologii ludowych” i do nieskrępowanego fantazjowania władz nazistowskich, na przykład - *Gotenhafen* = Gdynia. Dodatkowo wydaje się, że tu jest za dużo przypadkowości.

!!

Dla okupanta przy przyjęciu nowych terenów z ich obcymi nazwami - gra rolę przede wszystkim - fonetyczne podobieństwa, tak aby można było je wymawiać, oraz jakieś możliwe skojarzeniowe elementy swojskie, żeby można było w ten sposób ułatwić zapamiętywanie.

Dlatego jestem przekonany, że właśnie takie czynniki były nadrzędne przy przejmowaniu nowych terenów z ich nazwami.

We współczesnym języku górnoniemieckim mamy ograniczoną ilość końcówek słów (tak było i wcześniej), mianowicie:

- 1) na samogłoski, przy bardzo ograniczonym wyborze, mianowicie:

liczba pojedyncza na <i>-e</i>	<i>Scheib-e</i> ,
liczba mnoga na <i>-n</i>	<i>Scheib-e-n</i> (<i>f</i> 1. kromka, plasterek 2. szyba 3. tarcza);
- 2) na spółgłoski:

liczba pojedynczy na <i>-f</i>	<i>Schiff-θ</i> ,
liczba mnoga na <i>-e</i>	<i>Schiff-e</i> (<i>n</i> okręt, statek),

 (na spółgłoski mamy dość dużą ilość różnych typów, z których większość tu nie występuje);
- 3) na samogłoskę:

liczba pojedyncza na <i>-en-e</i>	<i>Ver-trieb-en-e</i> ,
liczba mnoga na <i>-n</i>	<i>Ver-trieb-en-e-n</i> (<i>m</i> przesiedlenie, przymusowy, wygnaniec);

 por. *ver-treib-en*, *Ver-treib-ung*;
Ver-trieb.

Do tego dochodzi ten fakt, że w języku niemieckim słowa, kończące się na *-u, i (y), o, a*, są rzadkie i głównie spotyka się w zapożyczonych słowach, na przykład: na *-a* *drama*; na *-o* *Solo*; na *-i* *Ski*; na *-y* *Jury*. Takie końcówki spotyka się też w imionach osobowych, na przykład: *Udo*, *Hansi*, i t. d.

Jednocześnie zakończenia na *-e*, warianty często spotykane w germańskich językach, są rzadkie w językach słowiańskich (Pomorza, tak samo w języku rosyjskim).

Teraz wracamy do nazw rodowych według **Rzetelskiej-Feleszki i Dumi**.

Rzetelska-Feleszko i Duma komentują (str. 197):

„Dla odróżnienia tych dwu rodzajów nazw stosowano następującą zasadę:

nazwę o apelatywnych podstawach topograficznych zakończone na *-en*

uznane zostały za nazwę z suf **- ьn-*,

zaś nazwy, których podstawami są nazwy osobowe - za nazwy rodowe,

np. *Klieschen* od n. os. *Klisch*,

Kolischen od n. os. *Kolisch*,

Schmollken od n. os. *Smolek*

i in., por. rozdz. V.”

Wymieniona wyżej zasada, przytoczona przez **Rzetelską-Feleszkę i Dumę**,

jest niewiele warta, ponieważ dystrybucja zakończeń raczej polega na wymienionych przeze mnie wyżej czynnikach.

Przy przekartkowaniu innych rozdziałów pracy Rzetelskiej-Feleszki, Dumi wymienione tam

przykłady pokazują te same tendencje, mianowicie,

że, podawane w źródłach, germańskie warianty mają w pierwszej kolejności zabezpieczyć

podobieństwo fonetyczne i formalne (co do końca słów), żeby łatwo było manipulować nimi w

obrębie systemu języka germańskiego.

Żeby „*udowodnić*” *slusznosc* tego poglądu, t. j. maksymalne prawdopodobieństwo, należałoby

cały materiał przeanalizować z tego punktu widzenia. To jednak nie należy do celu tego

artykułu, który raczej ma pokazać do jakich realiów odnosi się rdzeń tej nazwy, wchodzący w

nazwy miejscowe - *Skib-n-o* - i apelatyw - *s k i b- a* .

Teraz zobaczymy, co podają o tych wyrazach klasyczne etymologiczne słowniki

Brücknera i Vasmera.

Brückner (str. 493) przedstawia sprawę następująco:

„*skiba, skibka, skibić się* (o roli, Potocki)

z niem. *scība*, cośmy w nowszej postaci przejęli

jako *szyba* z *Scheibe*;

czesi mają *skywa*;

od nas na całą Ruś, w obu postaciach,

skiba i *szyba*.”

Vasmer, odwołując się do **Brücknera**, podaje merytorycznie tę samą informację:

„*скіба* «ломоть», ..., новгор.,

(Даль), *скібка* «кусок, кусочек», донск.

(Миртов), *скіпа* - то же, новгор. !!!

(Даль), олонек.

(Кулик.), укр. *скіба*, блр. *скіба*.

Через

польск. s k i b a - то же из

д.-в.-н. s c i b a «ломоть» (Брюкнер 493; Клюге-Гётце 512).

¹Нужно отклонить произведение от др.-сканд. s k i f a «ломоть» (Томсен, Urspr. 135).

Ошибочно предположение об исконнослав. происхождении и сближение со *скупать* «шипать, дергать» (Ильинский, РФВ 78, 203).”

Tu pisze **Wessén** (Våra ord): „**skiva**: fsv. *skiva*, isl. *skifa*; trol. lånat från lågty. *schîve* med samma bet. (ty. *Scheibe*)”.

!„**skiva**: starszsw. *skiva*, isl. *skifa*; prawdopodobnie zapożyczone z dolnoniem. jęz. *schîve* z tym samym znaczeniem (niem. *Scheibe*).”!

Iwicki (1993) w - *Toponimia byłego powiatu Słupskiego* - podaje (s. 100) następujące komentarze:

„**Skibin** MTP, SM 1034, R 292, Ar I 687, też **Skibno** PRN, niem. *Franzhagen* zob., przys. i PGR 1,7 km na pd.-wsch. od Borownik, chrzest. - N. dwuzn. z form. *-in* lub *-no*:

1) pseudotop. od ap. *skiba* ‘kawałek, porcja czego

też część oboranego pola’ SJP VIII 275, 276,

2) albo dzierż. od n. o. *Skiba*.

Rzet D 279 traktuje n. jako niejasną.”

Iwicki przytacza tu dodatkowo n. o. *Skiba*.

Formy *Skib-i-n* - (**podkreślono wyżej**) **nie ma** w źródłach.

To znaczy, jest forma *skonstruowa* (**też podkreślono wyżej**), ale tu według wzoru wyżej mamy:

n. p. apelatyw skib-a (forma - mianownik, ze sufiksem -a);

następnie Skib-a (forma - mianownik, n. o. *Skib-a* ze sufiksem -a);

zamiana sufiksa -a

na sufiks -i-n (forma - mianownik, liczba pojedyncza, rodzaj męski),

co daje przymiotnik dzierżawczy,

nazwa *Skib-i-n*, w tym wypadku rozumie się prawdopodobnie rzeczownik rodzaju męskiego = „mienia danej osoby”,

albo *Skib-i-n-o* forma - mianownik, liczba pojedyncza, rodzaj średni, przez który rozumie się, prawdopodobnie rzeczownik rodzaju średniego = „mienia danej osoby”.

Teraz wróćmy do Nowickiego

Nowicki (2005-2006) w - *Koszalin i okolice* - przedstawia historię w następujący sposób (str. 147):

„**SKIBNO** [*Schüben*]

Wieś na Równinie Sławińskiej, największe sołectwo w gminie Sianów

(ponad 800 mieszkańców),

Stara osada, wymieniona po raz pierwszy w 1275 r. jako Schiben oraz Sciben.

W średniowieczu klasztor cystersów z Bukowa posiadał tutaj 5 łanów pól uprawnych.

Do 1704 roku wieś wraz z majątkiem wchodziła w skład dóbr rodu von Heydebrecków, później często przechodziła z rąk do rąk.”

Nowicki twierdzi, że wieś wraz z majątkiem do 1704 roku wchodziła w skład dóbr rodu von Heydebrecków, później często przechodziła z rąk do rąk.”

To znaczy, że w tym wypadku znamy ród właścicieli jeśli tu została wymieniona nazwa wsi nawiązująca do von Heydebrecków według

wzoru skib-a apelatyw

→ *Skib-a* n. o.

→ *Skib-i-n* n. o. dzierżawcza (rodzaj m.)

→ *Skib-i-n-o* n. o. dzierżawcza (rodzaj śr.) i t. d.,

wtedy napewno mielibyśmy przed sobą jakąś próbę w nazwie wsi graficznie udokumentować, kto był właścicielem wsi. Tego tutaj **nie ma** !

Osobiście uważam za zły zwyczaj często spotykany w onomastycznej literaturze, aby tłumaczyć wszystko, co nie udaje się dobrze wytłumaczyć etymologicznie, jak stwór, połączony z nazwą osobową, gdy zwłaszcza nie wiemy z kim mógł być połączony !

Dalej nie trzeba rozwijać tego tematu.

(Tu chciałbym tylko zrobić krótką uwagę co do nazwy *Schmettau* 1780. Nie należy do naszego tematu. Pierwiastka *schmett* - nie ma nic wspólnego z językiem polskim /z niemczeniem/. Sufiks *-au* występuje często w zniemczonych nazwach, zastępując słowiański sufiks *-ów*.)

6) *Brzmienie, czyli fonetyczna budowa nazwy w danym okresie*

6a) *Rdzeń*

Brückner i **Vasmer** zgadzają się, że *skiba* za pośrednictwem języka polskiego zostało przyjęte w tych samych znaczeniach przez wschodniosłowiańskie języki; **Brückner** i **Vasmer** są też w zgodzie, że *skiba* pochodzi z „niem. *scība*” (**Brückner**), a **Vasmer** „из д.-в.-н. *scība*”.

Brückner

„*skiba*, *skibka*, *skibić się* (o roli, Potocki) z niem. *scība*, cośmy w nowszej postaci przejęli jako *szyba* z *Scheibe*; czesi mają *skywa*; od nas na całą Ruś, w obu postaciach, *skiba* i *szyba*.”

Warto podkreślić, że **Brückner**, przeskakuje jeden krok w tym procesie.

W zasadzie wygląda to tak - starogórnoniemiecki:

- I) (**Brückner**) *scība*
 (**Vasmer**) *scība* - wymowa ta sama [s k ī b - a];
 nazwa miejscowości *Scib-en* - wymowa [s k ī b - en] (najstarsza wymowa).
 Ta wymowa rdzenia ma w podstawie po. apelatyw *skiba*.
- II) późniejsza niem. wymowa *Schib-e* - wymowa [š ī b - e],
 potem w języku polskim - ī - /po twardego š - /> - y - ;
 stąd mamy polskie (graf.) *Schübb-* - wymowa [š y b -].
- III) Ta ostatnia wymowa ma podstawę po. - apelatyw *szyba*.
 Stąd możemy wnioskować,
 że współczesna niemiecka wymowa [š aj b - e],
 pisownia *Scheibe*,
 jest jeszcze późniejsza od tych dwóch wymienionych wyżej.

hąrifrzn

6b) *Sufiksy*

Brzmienie - nie potrzebuje komentarzy.

7) *Znaczenia danej nazwy w aktualnym okresie*

Brückner i **Vasmer** podają zgodnie, że słowo - *skib-a* - miała te same znaczenia, jak dziś niem. *Scheibe*: kawałek, plaster.

Iwicki komentuje etymologię w ten sposób: „- N. dwuzn. z form. *-in* lub *-no*:

1) pseudotop. od ap- *skiba* 'kawałek, porcja czego

też część oboranego pola' SJP VIII 275, 276,” dodając znaczenie - *oboranego pola*.

Widocznie do tego znaczenia nawiązuje komentarz **Brücknera**: „(o roli, Potocki).”

Nowicki (2005-2006) w - *Koszalin i okolice* - przedstawia historię w następujący sposób (str. 147):

„**SKIBNO** [*Schüben*]

Wieś na Równinie Sławieńskiej, największe sołectwo w gminie Sianów (ponad 800 mieszkańców),

Stara osada, wymieniona po raz pierwszy w 1275 r. jako Schiben oraz Sciben.

W średniowieczu klasztor cystersów z Bukowa posiadał tutaj 5 łanów pól uprawnych.

Do 1704 roku wieś wraz z majątkiem wchodziła w skład dóbr rodu von Heydebrecków, później często przechodziła z rąk do rąk.”

Można sobie przedstawić, że znaczenie *pole*, w kształcie *skiba*, leży w podstawie nazwy danej wsi, pod warunkiem że nawiązuje do działalności klasztoru, którą w ten sposób komentuje się przez **Nowickiego**: „W średniowieczu klasztor cystersów z Bukowa posiadał tutaj 5 łanów *pól uprawnych*”.

Powiedzmy - pierwotna nazwa mogłaby być po prostu: *Skiby*, w zn. *Pola* (ale to też tylko hipoteza).

W tym wypadku byłaby to nazwa miejscowa typu - *Dęby* (po.), albo *Las Palmas* (hiszp.).

7.a) **Rdzeń**

Według Pokornego słowo niemieckie *scība* (w po. *skiba*) pochodzi z *ie.* pierwiastki *skēi-p-* (als, abgeschnittenes Stück eines Stammes‘).

Niżej podaje się **odpowiedniki w pewnych germańskich językach**, w niektórych okresach rozwoju:

Rzeczowniki

ahd. *scība* ‚Scheibe, Rolle, Walze‘,

nhd. *Scheibe*,

as. *skība*

aisl. *skīfa*,

Czasowniki

mhd. *schīben* ‚rollen, Kegel scheiben‘

(Kegel *schieben* durch Entstellung),?

mnd. *schīven*,

afries. *skīvia* ‚teilen‘.

aisl. *skīfa* ‚spalten, in Scheiben teilen‘,

Wracając do wyżej wymienionej możliwej hybrydowej formy

”in *Scheb-e-n-e*” i możliwego znaczenia tego słowa, trzeba powiedzieć,

że istnieje też teoretycznie możliwość, że rdzeń *Scheb-* odpowiada innemu wariantowi tego samego pierwiastka (Pokorny):

ie. *skēi-p-*:

mhd. *schebe* f. ‚Abfall beim Flachsbrechen‘,

nhd. *Schäbe*.

7b) **Sufiksy**

Trudno tu mówić o znaczeniu w leksykalnym sensie słowa. Sufiksy mają najczęściej ogólne funkcje, jak i tu - zaznaczyć podstawę, liczba, i t. d., i t. p.

- 8) Właściwości „*referentu*” (referent \approx zjawisko, do którego nawiązuje dane słowo - „rzecz” w najszerszym sensie tego słowa; „działalność”; „wyniki” działalności), coś, co było charakterystyczne dla miejscowości w aktualnym okresie.
W tym wypadku wydaje się wysoce wątpliwe, że ta nazwa ukrywa jakąś więź z taką działalnością lub ogólnie ze zjawiskiem, które można połączyć z „Abfall beim Flachsbrechen”,

Jest dość oczywiste, że już w 14 w. ludzie, którzy później robili te zapisy, za bardzo nie wiedzieli o co tu chodzi, t. zn. jak wytłumaczyć nazwę.

Te rozmaite warianty raczej pokazują, że na styku germańskiego i słowiańskiego języków powstawały przybliżenia, które zawierały elementy znane tym społecznościom, które zamieszkiwały te same terytoria, ale często nie były one w pełni zrozumiałe.

Istnieje jeszcze jedno możliwe tłumaczenie.

O wpływie duńczyków na Pomorzu w tym okresie świadczą fakty wymienione przez Skroka (s. 242): „Rozpoczyna się wówczas okres usamodzielniania Pomorza Zachodniego od Polski, wkrótce też nie uzyskawszy pomocy z Polski, w 1185 roku Bogusław składa hołd królowi Danii i aż do 1227 pozostaje jego lennikiem.”

Może rdzeń w nazwie *Sciben* 1275 ma duńskie pochodzenie. Pokorny przytacza *ie.* rdzeń *skei-b-*: który ma regularne odpowiedniki w niżej podanych germańskich językach

got.;

aisl.;

ags. *skip* n. ‚Schiff, Boot‘ (*ausgeschnittener, gehölther Einbaum‘),

(eng. *ship*);

ahd. *scif*,

scef ‚Schiff, Weberschiff‘ auch ‚Gefäß‘,

(ty. *Schiff*);

sciphi n. ‚phiała‘,

mhd. *shipfe* ‚Schaufel, Grabscheit‘.

Jak widzimy stisl. (tu to samo, co staroskand.) ma w znaczeniu „statek” *skip* (*ie.* -b > -p).

W języku szwedzkim mamy dziś *skepp*.

Wessén pisze w „Językach Nordyckich” (*De Nordiska Språken*), s 79:

„Najstarszy *staroduński* ma jeszcze zachowane *p, t, k* po samogłosce: *gripæ, bitæ, akæ; ...*.”

[Po szwedzku: „Den äldsta fda. har ännu bevarat *p, t, k* efter vokal: *gripæ, bitæ, akæ; ...*.”]

Ale Wessén kontynuuje, s. 80: „Ważne są przede wszystkim pewne zmiany spółgłosek:

p, t, k przechodzi po samogłosce w *b, d, g* na przykład sk. *griba, bida, aga*;

[Po szwedzku: „- Viktiga är framför allt vissa förändringar av konsonanterna:

p, t, k övergår efter vokal till *b, d, g* (t. ex. sk. *griba, bida, aga*);”]

Z tego możemy wnioskować, że staroskandynawski *skip* „statek” o tej porze, kiedy

skandynawskie języki zaczynają rozdzielać się - *13 wiek* - w języku duńskim przez

zamianie (sk. -p > -b) miało by brzmieć *skib*.

Podsumując: (*ie.* -b > skandynawskie -p);

(sk. -p > staroduńskie -b).

Duńskie słowo <i>skib</i> ma znaczenie „statek” —	liczba pojedyncza	<i>skib</i> ,
	liczba mnoga	<i>skib-e</i> ,
	liczba mnoga określona	<i>skib-e-n</i> ,
?		<i>skib-e-n-e</i> ?
Por. - wyjściowa nazwa	1275	<i>Scib-e-n</i> .
Współczesne słowo <i>skib</i> ‘statek’ zostało niezmienione, i odpowiada formie <i>13 w.</i> , i. wyjściowej nazwie.		
Por. także - nazwa miejscowa	1275	<i>Schiben</i>
Por. - także nazwa miejscowa		<i>Lódź</i> .

Vasmer, odwołując się do Brücknera, podaje merytorycznie tę samą informację:

„скіба, ..., новгор.,

(Даль), *скібка* «кусок, кусочек», донск.

(Миртов),

(Даль), олонецк.

(Кулик.), укр. *скіба*, блр. *скіба*.

Через

польск. *s k i b a* - то же из

д.-в.-н. *s c i b a* «ломоть» (Брюкнер 493; Клюге-Гётце 512).

¹Нужно отклонить произведение от др.-сканд. *s k i f a* «ломоть» (Томсен, Urspr. 135).

Ошибочно предположение об исконнослав. происхождении
и сближение со *скубать* «щипать, дергать» (Ильинский, РФВ 78, 203).”

Zakończenie i wnioski

Mamy teraz 3 opcje:

* <i>Skib-n-o</i>	z niem. ¹⁾	pierwiastek <i>Skib</i> - nawiązuje do działalności rolniczej klasztoru „pola rolnicze”
	z niem. ²⁾	pierwiastek <i>Skib</i> - nawiązuje do działalności połączonej, być może z produkcją albo jakoś inaczej z materiałami „kruchymi” - ceramika, szkło i t. p.
* <i>Skib-n-o</i>	z duńsk. ³⁾	pierwiastek <i>Skib</i> - nawiązuje do działalności morskiej - port, statki i t. p.

Tym kończą się lingwistyczne możliwości dotarcia do etymologii na podstawie materiałów przedstawionych w wyżej podanych pracach.

Żeby znaleźć inne rozwiązania, są potrzebne nowe materiały językowe (dokumenty oficjalne, pamiętniki ludowe, bajki, legendy i t. p.) albo materialne ślady wyżej wymienionych działalności.

* <i>Skib-n-o</i>	z niem. ¹⁾	budzi wątpliwości.
* <i>Skib-n-o</i>	z niem. ²⁾	(mój dodatek) też budzi wątpliwości.
* <i>Skib-n-o</i>	z dunsł. ³⁾	(mój dodatek) nie jest pewny.

Najbardziej wątpliwy, jednak jest **Skib-n-o*²⁾ z niem. w znaczeniu ‚Abfall beim Flachsbrechen’.

Niezależnie od tego, jakie etymologie my zaproponujemy, *żadnej nie* można uważać za *satysfukcjonującą*, jeśli nie ma oparcia w poszlakach / dowodach z miejsca, nazwę której badamy (klasztór, pola, przedmioty etc; ślady produkcji szkła i t. p.; albo resztki statków, szkutnicwa, śladów w porcie etc. W tym ostatnim wypadku oczywiście dane o linii brzegowej i podobne w tamtych czasach muszą się zgadzać).

- P.S.** Z wyżej (Rzetelska- Feleszko i Duma; Belcherowska) wymienionych propozycji etymologii pomiąłem wariant **Šev-b-n-o*, ponieważ: w ogóle nie jest wymienione w wyjściowych materiałach; co do suffiksów *-b-n-o*, patrz. wyżej; zaproponowany pierwiastek **Šev-* nawiązuje do średniolodnoniemieckiego rdzenia *Šev-*
- mnd. *schev-er* „Splitter, Stückchen“,
mnd. *schīv-en* „rollen, Kegel scheiben“,
ale nie *o to* tu chodzi.
- To znaczy, że nawet, jeśli by te warianty (*schev-*, *schīv-*) z jakiegoś powodu należało wziąć tu pod uwagę (na przykład udowodnione pochodzenie holenderskie), niczego i tak nie dodałoby to do problemu etymologii, bo możliwości etymologiczne pozostałyby w zasadzie podobne !
- Średniolodnoniemieckie warianty (*schev-*, *schīv-*) mają wprawdzie bliskie powiązanie z tym zagadnieniem, ale nie są tu, jak już podkreślono, aktualne. Na koniec należy powiedzieć, że pierwotne szwedzkie słowo - identyczne stisl. *skífa* - w języku szwedzkim zostało zamienione prawdopodobnie na średniolodnoniemieckie zapożyczenie *schīve* o tym samym znaczeniu. Wessén pisze, *Nasze Słowa*,
Szw. **skiva:** stszw. *skiva*,
isl. *skífa*;
- prawdopodobnie zapożyczono z średniolodnoniemieckiego *schīve* o tym samym znaczeniu (niem. *Scheibe*).
- [Po szw.
„sv. **skiva:** fsv. *skiva*,
isl. *skífa*;
trol. lánat frán lágty. *schīve* med samma bet.
(ty. *Scheibe*).”]

Źródła

Rospond, S., *Skorowidz ustalonych nazw miejscowości na ziemiach odzyskanych, część I* (Wrocław, 1948)

Homa, E., *Ze studiów nad toponimią Pomorza środkowego* (Koszalin, 1976)

Rzetelska- Feleszko, E., Duma, J., *Nazwy rzeczne Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą* (Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1977)

Rzetelska- Feleszko, E., Duma, J., *Dawne słowiańskie nazwy miejscowe Pomorza środkowego* (Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, 1985)

Iwicki, W., *Toponimia byłego powiatu Słupskiego* (Gdańsk, 1993)

Belcherowska, A., *Toponimia byłych powiatów Kołobrzeskiego i Koszalińskiego* (Gdańsk, 1995)

Nowicki, W., *Koszalin i okolice*
(Gdynia, 2005-2006)

Słowniki

Brückner, A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*,
(Warszawa, 1970)

Фасмер, М., *Этимологический словарь русского языка*
Fasmer, M., *Etymologiczny słownik języka rosyjskiego*, Tom I - IV,
(Moskwa, 1964-1973)

Langenscheidts *Taschenwörterbuch Der Dänischen und deutschen sprache*
(Berlin und München, 1956)

Pokorny, J., *Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch*, I. Band,
(München, 1969)

Wessén, E., *Kortfattad etymologisk ordbok* ¹⁾
Våra Ord deras uttal och ursprung,
(Stockholm, 1960)

Prusskij Jazyk,
Moskva, 1975

(Skrót - S)

Krótki Słownik Etymologiczny, ¹⁾

Nasze Słowa, ich Wymowa i Pochodzenie

Wessén, E., *De Nordiska Språken*, ¹⁾

Akademitryck

Nytryck i Nordiska språk och Svenska - NNS 9,
(Edsbruk, 1992)

(Skrót - T.)

Języki Nordyckie ¹⁾

Inne

Skrok, Z., *Czy wikingowie stworzyli Polskę ?, Pomorza środkowego*
(Warszawa, 2013)

Kontrollerat †

Langenscheidts *Taschenwörterbuch Der Dänischen und deutschen sprache*
(Berlin und München, 1956)

„**skīb** (*šgīb*) n [3] Schiff n. (...);

bræde sine ~e *fig.* alle Brücken abbrechen;”

Vasmer, M., *Russisches etymologisches Wörterbuch*,
(Heidelberg, 1953-1958)

/Җарифрэн

Tu należy znowu wrócić do wyżej cytowanego według Vasmera przytoczonego wariantu:

„*skūna* - то же /«ломоть»/, новгор.”

Ta forma odpowiada albo skandynawska - skip/